

ZAŠČITA PRAVIC OTROK V INŠPEKCIJSKEM POSTOPKU / Dr. Jurij Šink, inšpektor za šolstvo / Inšpektorat RS

za šolstvo in šport

Zaščita otrok, pri čemer mislim na otroke, učence, dijake, je ena od temeljnih nalog vsake družbe, ki mora zaščititi najranljivejše posameznike. Šolska inšpekcija pokriva vzgojo in izobraževanje od vrtca do višjih strokovnih šol in udeležencev izobraževanja odraslih. O vlogi šolskih inšpekcij pri obravnavanju tematike o zaščiti pravic otrok je v Beogradu 22. in 23. oktobra 2015 potekala tretja regionalna konferenca šolskih inšpektorjev, ki so se je udeležili inšpektorji in predstavniki ministrstev vseh držav nekdanje Jugoslavije.

V luči vedno večjega števila pobud, ki jih na inšpektoratu prejemamo v zvezi z domnevnimi kršitvami pravic otrok, najpogosteje gre za domnevno nasilje v šolah, je izmenjava izkušenj v državah s primerljivim izobraževalnim sistemom oziroma primerljivim načinom delovanja šolskih inšpekcij zelo pomembna. Koncept regionalnih povezav med šolskimi inšpekcijami je odličen mehanizem za vzpostavljanje vladavine prava na področju izobraževanja s skupnim ciljem zagotoviti visoko kakovost vzgoje in izobraževanja. Sodelujoče države imajo podobne modele za zaščito pravic otrok pred nasiljem, zanemarjanjem in proti zlorabam, pri čemer pa imajo šolske inšpekcije dvojno vlogo: obravnavo domnevnih kršitev pravic in preventivno. Slovenski Zakon o inšpekcijskem nadzoru opredeljuje inšpekcijski nadzor kot nadzor nad izvajanjem oziroma spoštovanjem zakonov in drugih predpisov, ki ga bolj specifično dopolnjuje Zakon o šolski inšpekciji. Zaradi naraščajočega števila pobud in kadrovske podhranjenosti je v Sloveniji večji del inšpekcijskega nadzora usmerjen na obravnavo domnevnih primerov nasilja, le manjši pa v preventivno delovanje, ki ga sicer intenzivneje pokrivajo druge pristojne ustanove. V nekaterih drugih državah v regiji namreč preventivna vloga inšpektoratov narašča, najpogosteje v povezavi z zagotavljanjem višje kakovosti vzgojno-izobraževalnih ustanov. Če pa bi se primerjali npr. s sosednjo Avstrijo, bi ugotovili, da sta tam preventivna vloga in skrb za nenehno izboljševanje kakovosti že na prvem mestu, s čimer se v javnosti tudi zmanjšuje določen strah pred inšpekcijami.

Med sklepi regionalne konference sta bila zato v ospredje postavljena prav

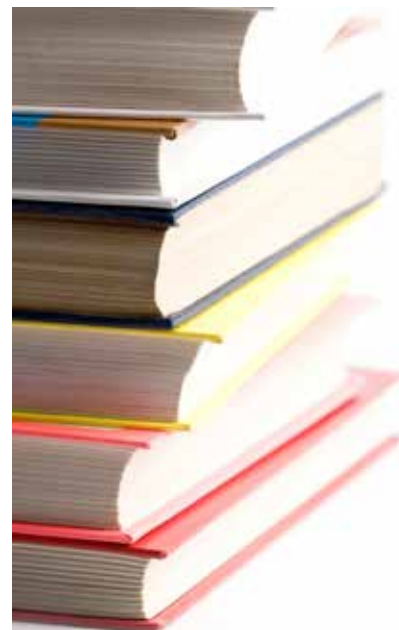
dva. Prvi je bil, da je treba v primerih nasilja intenzivirati učinkovitost in pravočasnost reagiranja inšpekcije ter da je treba zagotoviti spremljanje izvajanja oz. upoštevanja ukrepov pri inšpekcijskih zavezancih. Prav Slovenija je bila pri tem izpostavljena kot primer dobre prakse, saj inšpektorat primerom domnevnega nasilja daje absolutno prednost in reagira hitro. Drugi sklep pa je bil prav v krepitvi povezovanja med inšpekcijami, pri čemer bi se prek strokovnega izobraževanja in svetovanja inšpektorji čim bolj usposobili tudi za preventivno delovanje in izboljševanje kakovosti. Zavedati se je namreč treba, da so sami nadzori za zavezance (vrtce, šole, dijaške domove ...) oziroma za konkretne strokovne delavce, najpogosteje ravnatelje, a tudi npr. učitelje, vzgojitelje, stresen dogodek, pa četudi inšpektor ne ugotovi nobene nepravilnosti oziroma – to je vedno pogosteje – najde primere zelo dobrih praks. Kljub temu bi s povečanjem preventivne in svetovalne vloge inšpektorjev lahko vezi med nadzornim organom in konkretnimi vzgojno-izobraževalnimi ustanovami okrepili, kar bi lahko prispevalo tudi k zmanjšanju števila pobud in inšpekcijskih nadzorov v obliki, kot jo poznamo danes.

Sam inšpekcijski nadzor je lahko redni, izredni ali ponovni. Kadar govorimo o domnevnem nasilju, je največ izrednih nadzorov, saj izhajajo iz pobud, ki jih organ prejme ustno ali pisno. V teh primerih inšpektor ugotovi vsa dejstva, okoliščine in pridobi ustrezno dokumentacijo, na podlagi česar potrdi ali zavrne navedbe iz pobude. Poudariti je treba, da vsako prejetu pobudo obravnavamo kot domnevo, dokler ni potrjeno drugače. Če se primeri nasilja

potrdijo, inšpektor deluje v skladu z zakonodajo, na podlagi katere lahko izreka tudi ukrepe: najmilejši je opozorilo, med najtežje ukrepe pa spada ta npr. predlog ravnatelju, da uvede postopek za prenehanje pogodbe o zaposlitvi (strokovnega) delavca, ali pa predlog svetu vrtca oziroma šole za razrešitev ravnatelja. Kadar inšpektor naloži ukrepe, tudi spremlja njihovo uresničevanje oziroma izvedbo. Inšpektor lahko opravi tudi ponovni nadzor, s katerim čez določeno obdobje ugotavlja izvajanje naročil šoli, pri tem pa lahko ob neupoštevanju odrejenih ukrepov uporabi tudi instrument globe.

V približno zadnjih desetih letih je okrepljeno tudi preventivno delovanje sistema. Ministrstvo za izobraževanje je v to področje vložilo veliko sredstev, tudi skozi evropska sredstva, za uspešno soočanje s problematiko vzgoje in nasilja je bilo usposobljenih veliko učiteljev, nastalo je tudi precej uporabnih gradiv.

Odgovor na vprašanje zaščite pravic otrok najdemo že v krovnem Zakonu o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, kjer drugi člen natančno določa cilje vzgoje in izobraževanja. Ta zakon se bo v kratkem noveliral, pri čemer bo posebej izpostavljeno tudi občutljivo področje preprečevanja nasilja, s čimer se bo to področje sistemsko še odločneje uredilo. Ti so med drugimi zagotavljanje optimalnega razvoja posameznika, vzgajanje za medsebojno strpnost, razvijanje zavesti o enakopravnosti, spodbujanje zavesti o integriteti posameznika, zagotavljanje enakih možnosti. Odgovorna oseba za uresničevanje pravic otrok je ravnatelj šole. On je tisti subjekt, ki mora

zagotoviti dosledno spoštovanje zakonodaje in uveljavljanje le-te v zavodu, ki ga vodi. Ker on vodi delo vzgojiteljskega, učiteljskega in predavateljskega zbora, je prvi, ki mora spoštovanje zakonodaje prenesti tudi na svoje sodelavce. Slovenske šole so pri obravnavi nasilja čedalje uspešnejše. Osnovne šole morajo imeti izdelane vzgojne načrte, ki vključujejo tudi načine reševanja morebitnih konfliktov in urejajo odnose med vse deležniki: učitelji – učenci – starši. Nekateri šole imajo celo zelo natančno izdelane smernice za prepoznavo nasilja in obravnavo le-tega, če se zgodi. Nekateri šole imajo

v ta namen oblikovane posebne time, ki na podlagi lastnih izkušenj, okolja, v katerem so, potreb, ki jih imajo njihovi otroci, oblikujejo dobre preventivne modele, izvajajo z otroki delavnice, se o pojavih različnih oblik nasilja veliko pogovarjajo in podobno. Te šole v primeru nasilja običajno reagirajo hitro, ustrezno in v največjo korist vseh udeleženi.

Šole, v kateri ni bilo nikoli nikakršnega nasilnega dejanja, verjetno ni in je utopično pričakovati, da se nasilna dejanja v družbi ne bodo pojavljala. V inšpekcijskem postopku je zato

pomembno ugotoviti, ali je šola res naredila vse, kar bi lahko. Narašča število šol, pri katerih to lahko potrdimo, povečuje pa se tudi delež šol, ki naredijo celo bistveno več od predpisov in zakonodaje, a se tam kljub temu lahko zgodijo primeri nasilja, ki pa jih te šole hitro in jasno rešujejo. Ključno je, da v družbi, še posebej pri delu z najobčutljivejšimi, vsi vzpostavimo ničelno toleranco do nasilja in storimo vse, da to prenesemo tudi na druge. V vrtcih in šolah je to najlažje z zgledom, ki se začne na vrhu in sega do zadnjega strokovnega delavca ali otroka, učenca, dijaka.